

ВСЕУКРАЇНЬСЬКА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «АСОЦІАЦІЯ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ»

вул. Хрещотик, 6, 2 пов., м. Київ, 01001, Україна • +380 (44) 492-88-48 • info@uba.ua • www.uba.ua

Вих. №965 від 21 червня 2018 року

Голові
Антимонопольного комітету України
Терентьєву Ю.О.

Шановний Юрію Олександровичу!

Від імені Асоціації правників України (далі – «АПУ») дозвольте висловити Вам свою повагу та звернутися з деякими пропозиціями щодо удосконалення практики застосування конкурентного законодавства.

Асоціація правників України є всеукраїнською громадською організацією, що об'єднує понад 6 000 правників з метою сприяння втіленню в життя принципу верховенства права в державному, суспільному та громадському житті, сприяння розбудови правової держави та розвитку юридичної професії.

Комітет з конкурентного права АПУ (далі – «Комітет АПУ») вже тривалий час є активно діючою платформою для обговорення актуальних питань конкурентного права. Одним із пріоритетних напрямків роботи Комітету АПУ на даному етапі є сприяння Антимонопольному комітету України (далі – «АМКУ») у здійсненні реформи законодавства у сфері захисту економічної конкуренції, зокрема, ведеться активна співпраця щодо удосконалення процесуального законодавства з метою створення якісної правової основи для втілення принципу процесуальної справедливості, тим самим забезпечуючи виконання статті 255 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої.

З метою удосконалення законодавства про захист економічної конкуренції і практики його застосування, Комітет АПУ звертається до АМКУ з пропозиціями щодо удосконалення підходів АМКУ до визначення розміру штрафів, викладених у Рекомендаційних роз'ясненнях АМКУ № 39-рр від 09.08.2016 «Щодо застосування положень частин другої, п'ятої та шостої статті 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції», частин першої та другої статті 21 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» та Правилах розгляду справ про порушення антимонопольного законодавства України, затверджених Розпорядженням АМКУ від 19 квітня 1994 року (в редакції розпорядження Антимонопольного комітету України від 29 червня 1998 р. N 169-р), що додаються.

Додаток на 7 арк. в 1 прим.

З повагою,
Голова Комітету АПУ з конкурентного права

Виконавець: Осауленко Т.М. тел.: (044) 492-88-48, e-mail: komitet@uba.ua

О.В. Вознюк

ГЕНЕРАЛЬНІ ПАРТНЕРИ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ В 2018 РОЦІ

AVELLUM

AVERLEX

ARIO

Asters

W
BACHS & CO

ПАРТНЕРИ
АЛЕКСЕЄВ
БОЯРЧУКОВ
ТА ПАРТНЕРИ

VOX

VB PARTNERS

OLA PIPER

СТОРІВ
ПУЗІРСЬКІЙ
АФАНАСЬ І ПАРТНЕРИ

KINTELLAR

ДУДІНСЬКА І ОЩАРОВА
Правничий партнерський Альянс

LCF

MORIS

ПРАВОСЛАВЕНКО
AND PARTNERS

Sokolovskiy
and Partners

SPENCER &
KALFMAN

КУШНЕР, ЯКОБОВИЧ ТА ПАРТНЕРИ
ЮРИДИЧНА ФІРМА

ПРОПОЗИЦІЇ

Комітету АПУ з конкуренційного права

до Рекомендаційних роз'яснень АМКУ № 39-рр від 09.08.2016

«Щодо застосування положень частин другої, п'ятої та шостої статті 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції», частин першої та другої статті 21 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» (далі – «Роз'яснення щодо штрафів»)

та

Правил розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, затверджених Розпорядженням АМКУ від 19 квітня 1994 року (в редакції розпорядження

Антимонопольного комітету України від 29 червня 1998 р. N 169-р)

1. До пункту 4 Роз'яснень щодо штрафів.

- 1.1. Огляд прийнятих АМКУ рішень у справах про порушення конкуренційного законодавства з грудня 2017 року дає підстави зробити висновки, що в рішеннях АМКУ ще не знаходять належного відображення підходи, які фактично були застосовані АМКУ при визначенні розміру штрафу у конкретних випадках та обставини, які при цьому враховувались.

Зазначене зумовлює невизначеність щодо фактично застосованих АМКУ при прийнятті рішень підходів до встановлення початкового розміру штрафу, застосування до нього коригуючих коефіцієнтів для визначення базового розміру штрафу, фактичної величини збільшення/зменшення базового розміру штрафу при врахуванні обтяжуючих та/або пом'якшуючих обставин та змісту таких обставин.

Це значно ускладнює ефективну реалізацію принципів пропорційності, недискримінації та розумності при застосування юридичної відповідальності, на які безпосередньо є посилання в Роз'ясненнях щодо штрафів, не забезпечує передбачуваності та прозорості стосовно очікуваного розміру штрафу, який може бути накладений, що, зокрема, перешкоджає кращій взаємодії відповідачів з АМКУ при розгляді справ та не сприяє довірі до АМКУ.

- 1.2. З наведеним вище тісно пов'язане питання ефективності реалізації особою права на захист, оскільки розмір санкції залежить від встановлення і доведеності відповідних обставин (визначенням розміру доходу на охопленому порушенням ринку та пов'язаних ринках, обставин, які стосуються коригуючих коефіцієнтів, а також які є пом'якшуючими та обтяжуючими обставинами). Зазвичай, у Поданні про попередні висновки у справі зазначені обставини взагалі не вказуються, що позбавляє відповідачів можливості реалізувати своє право надати заперечення щодо вказаних обставин та відповідні докази.

При цьому слід враховувати, що за статтею 255 Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами Україна взяла на себе зобов'язання забезпечити застосування законодавства про конкуренцію у прозорий, своєчасний та недискримінаційний спосіб, поважаючи принципи процесуальної справедливості та права на захист, що включає, серед іншого, забезпечення особі права перед накладенням відомством з питань конкуренції санкцій чи зобов'язань за порушення законодавства про конкуренцію бути заслуханою та представити докази протягом обґрунтованого строку.

В цьому контексті, з метою визначення змістовного наповнення такого зобов'язання, варто звернутися до практики Комісії ЄС:

- 1) відповідно до практики Комісії ЄС¹ у поданні про попередні висновки (подібно до «*statement of objections*» в ЄК) повинен зазначатись розмір штрафу, який планується накласти, із посиланням на відповідні принципи Вказівок щодо визначення розміру штрафів². Додатково, конкуренційні відомства також повинні зазначити суттєві факти та питання права, які можуть призвести до накладення штрафу, зокрема – розмір доходу (виручки), пов'язаного з порушенням, тривалість та тяжкість порушення, наявність умислу або необережності³, а також пом'якшуючі та/або обтяжуючі обставини.
 - 2) аналогічні положення містяться у Методичних рекомендаціях Комісії ЄС⁴, відповідно до яких, конкуренційні відомства у поданнях про попередні висновки повинні вказувати розмір можливих санкцій, причому така інформація **«повинна бути настільки деталізованою, щоб сторони могли себе захистити та підготувати коментарі стосовно пропорційності таких санкцій вчиненому порушенню»**;
 - 3) Вказівки Європейської комісії щодо визначення розміру штрафів та Методичні рекомендації Європейської Комісії містять також інші положення, згідно з якими, конкуренційні відомства повинні прагнути зазначити у поданнях про попередні висновки будь-яку іншу інформацію, що стосується розрахунку штрафів, а також надавати сторонам можливість підготувати свої коментарі та зауваження до такої інформації;
 - 4) окремої уваги заслуговує досвід Франції: у Звіті Уряду «Про призначення покарань за порушення конкуренційного законодавства»⁵ зазначено, що конкуренційні відомства повинні надавати стороні обвинувачення можливість захистити свої інтереси вже на етапі попередніх висновків, у тому числі, підготувати свої коментарі з питань, які стосуються санкцій та критеріїв, що використовуються для визначення розміру таких санкцій.
- 1.3. Враховуючи викладене, Комітету АПУ пропонує доповнити пункт 4 Роз'яснень щодо штрафів посиланням на принцип прозорості, зміст якого пропонуємо розкрити таким чином:

« – прозорість означає, що у поданні з попередніми висновками відповідачу повідомляється належним чином мотивований орієнтовний розмір штрафу, який визначається згідно з вказаними у цих Роз'ясненнях принципами та підходами, а також у поданні з попередніми висновками та у рішенні органу Комітету зазначаються встановлені у справі обставини, на основі яких розраховано орієнтовний розмір штрафу, зокрема, зазначається початковий розмір штрафу відповідно до тяжкості порушення, базовий розмір штрафу (включаючи розмір доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), пов'язаного з порушенням, види та розміри коригуючих коефіцієнтів (у разі їх застосування), наявність або відсутність обтяжуючих та/або пом'якшуючих обставин».

- 1.4.3 урахуванням пропозицій, викладених у п.1.3 вище, Комітет АПУ пропонує внести відповідні зміни також до пунктів 23 та 32 Правил розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, затверджених Розпорядженням АМКУ від 19 квітня 1994 року, щодо обов'язковості зазначення у поданні з попередніми висновками та рішенні АМКУ про накладення штрафу обставин, що враховуються при визначенні його розміру, а саме:

¹ Antitrust Manual of Procedures of the European Commission, Internal DG Competition working documents on procedures for the application of Articles 101 and 102 TFEU, можна знайти за посиланням: http://ec.europa.eu/competition/antitrust/antitrust_manproc_3_2012_en.pdf.

² Вказівки щодо визначення розміру штрафів, які накладаються відповідно до статті 23(2)(a) Регламенту ЄС № 1/2003 (англ. Commission Guidelines on the method of setting fines imposed pursuant to Article 23(2)(a) of Regulation (EC) No 1/2003 [Official Journal C 210 of 1.9.2006]).

³ Case 322/81, Michelin v Commission [1983] ECR 3461, paragraphs 19 and 20; Case C-289/04P Showa Denko KK [2006] ECR I-5859, paragraph 69; Joined Cases T-109/02 e.a. Bolloré e.a. [2007] ECR II-947, paragraphs 396-404.

⁴ Para. 82-90, Commission notice on best practices for the conduct of proceedings concerning Articles 101 and 102 TFEU (2011/C 308/06), можна знайти за посиланням: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011XC1020\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011XC1020(02)&from=EN).

⁵ Звіт можна знайти за посиланням: <https://www.economie.gouv.fr/files/finances/services/rap10/100920rep-competition.pdf>.

- (i) Абзац 7 пункту 23 доповнити запропонованим текстом (виділеним жирним шрифтом курсивом із підкресленням), виклавши його у такій редакції:

«За результатами збирання та аналізу доказів у справі складається подання з попередніми висновками, яке вноситься на розгляд органів Комітету, яким підвідомча справа. У поданні з попередніми висновками наводяться мотиви попередніх висновків, зазначаються встановлені за результатами розслідування обставини справи з посиланням на відповідні докази, а також положення законодавства, якими керувалися службовці Комітету при складенні подання з попередніми висновками. У разі накладення штрафу у поданні з попередніми висновками зазначається орієнтовний розмір штрафу, розрахований згідно з оприлюдненими Комітетом підходами до визначення розміру штрафів, та обставини, на підставі та з урахуванням яких розраховано такий орієнтовний розмір штрафу».

- (ii) Абзац 2 пункту 32 доповнити запропонованим текстом (виділеним жирним шрифтом курсивом з підкресленням) і викласти у такій редакції:

«Під час вирішення питання про накладення штрафу у резолютивній частині рішення вказується розмір штрафу, розрахований згідно з оприлюдненими Комітетом підходами до визначення розміру штрафів, зазначаються встановлені за результатами розслідування обставини справи з посиланням на відповідні докази, на підставі та з урахуванням яких розраховано такий розмір штрафу. Резолютивна частина рішення, крім відповідних висновків та зобов'язань, передбачених статтею 48 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у необхідних випадках має містити вказування на дії, які відповідач повинен виконати або від яких утриматися для припинення порушення та усунення його наслідків, а також строк виконання рішення».

2. До пункту 11.1 Роз'яснень щодо штрафів

Передбачені вказаним пунктом обставини для застосування коефіцієнтів є різними за своїм характером із точки зору можливості вимірювання показників рівня їх значущості: рівень прибутковості може бути від'ємним, нульовим або сягати 100%, при цьому такий показник може бути об'єктивно вимірюваним у широкому діапазоні значень, в той час як соціальна значущість товару скоріше має характер його фактичної ознаки, ніж змінюватись за величиною в певному діапазоні, принаймні в останньому випадку така ознака навряд чи взагалі піддається об'єктивному вимірюванню. Значною мірою це стосується і такої обставини, як вплив чи можливість впливу на суміжний ринок.

У зв'язку з цим вказані обставини потребують застосування різних за своїм характером відповідних коефіцієнтів – у випадку прибутковості такий коефіцієнт дійсно може мати широкий спектр чітких значень в діапазоні від 0,05 до 2 і в практиці його застосування набути достатньої визначеності щодо зв'язку між значенням коефіцієнта та рівнем прибутковості, в той час як у двох останніх випадках такий підхід скоріше веде до об'єктивної неможливості визначити вимірювані і співставні в різних випадках критерії оцінки таких обставин та застосовуваних значень коефіцієнтів, відтак, непрозорості підходів до визначення розміру штрафів. При цьому, зазначена невизначеність є суттєвою, оскільки можливий діапазон коливань початкового розміру штрафу (від 0,05 до 2) становить більше 3000%.

За таких обставин доцільно визначити більш чіткі коефіцієнти для обставин, які характеризуються скоріше фактом наявності певних ознак, ніж певним їх значенням.

3. До пунктів 12.1, 12.3 Роз'яснень щодо штрафів

Пунктами 12.3 та 12.3.1 Роз'яснень щодо штрафів антиконкурентні узгоджені дії при їх кваліфікації за ч. 3 ст. 6 Закону визначені як окремий вид порушення, а базовий розмір штрафу за його вчинення складає 5% доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)⁶. При цьому, пунктами 12.1. та 12.2. встановлено базові розміри штрафу за антиконкурентні узгоджені дії різної тяжкості: в першому випадку базовий розмір становить 15%⁷ доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), а в другому – 10%⁸.

З цього приводу Комітет АПУ просить звернути увагу на таке.

Ст. 6 Закону була доповнена частиною 3 Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення правового захисту економічної конкуренції» від 31.05.2005:

«3. Антиконкурентними узгодженими діями вважається також вчинення суб'єктами господарювання схожих дій (бездіяльності) на ринку товару, які призвели чи можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції у разі, якщо аналіз ситуації на ринку товару спростовує наявність об'єктивних причин для вчинення таких дій (бездіяльності).»

Метою вказаних доповнень було удосконалення інструментів виявлення таємних антиконкурентних горизонтальних узгоджених дій - картелів. Основною проблемою їх доведення є саме встановлення узгодженості (факту погодження) конкурентами своєї конкурентної поведінки. У зв'язку з цим була запропонована ідея законодавчого закріплення можливості застосовувати спеціальний метод (спосіб) доведення такої узгодженості. Цей метод ґрунтується на одному з основних законів логіки, що забезпечує істинність суджень стосовно причиново-наслідкового зв'язку між певними явищами (в даному випадку між схожою поведінкою конкурентів та обставинами її узгодженості, як причиною такої схожості) - на законі «виключення третього». Так, якщо можна довести відсутність однієї з двох причин (обставин), які можуть пояснювати певне явище (в даному випадку – схожість конкурентної поведінки), то можна істинно стверджувати, що це явище детерміноване іншою причиною (обставиною), тобто саме її наслідком.

В основу положення ч. 3 ст. 6 покладено судження, що схожа поведінка конкурентів на ринку може бути наслідком лише двох причин (обставин) – або *одноосібних рішень* конкурентів щодо певного способу поведінки на ринку, яку кожний з них вважає як найбільш раціональну для себе за даних ринкових обставин (найчастіше в умовах олігопольного ринку), але яка в результаті у таких одноосібних дій конкурентів буде схожою (паралельна поведінка), або *досягненням конкурентами згоди* (явної чи не явної) дотримуватись такої (визначеної та узгодженої ними) спільної поведінки (узгоджена (координована) поведінка)). В даному випадку ч. 3 ст. 6 визначає як обставину, що потребує доведення – відсутність всіх тих обставин на ринку, які об'єктивно роблять оптимальним індивідуальним рішенням обрання конкурентами однакової (але не спільної, як при узгодженні поведінки) стратегії.

Таким чином, положення ч. 3 ст. 6 Закону, тобто передбачені ними спеціальні кваліфікуючі ознаки, визначають *не окремий вид порушення, а метод доказування* певних горизонтальних антиконкурентних узгоджених дій, які вказані у п. 12.1 Роз'яснень щодо штрафів і передбачені п.п. 1 – 5 ч. 2 ст. 6 Закону, визначаючи відповідні кваліфікуючі ознаки, що потребують у такому випадку доведення (замість доведення факту узгодженості, як причини схожості, потребує доведення відсутність

⁶ П. 12.3.1.

⁷ П. 12.1.

⁸ Абзац другий п. 12.2.

альтернативних пояснень (причин) схожості). При цьому, зміст, правова природа порушення в обох випадках є однаковою.

Разом з тим такий спосіб доведення, стрункий в теорії, на практиці є надзвичайно складним та може призводити до помилкового визнання порушенням схожої паралельної (одноосібної) поведінки конкурентів⁹. Визначення ж антиконкурентних узгоджених дій, кваліфікованих за ч. 3 ст. 6 Закону як окремого виду порушення, посилює ризик помилкового тлумачення вказаного положення Закону та його поширення на схожу, але правомірну одноосібну (не узгоджену) поведінку учасників ринку, про що свідчить судова практика впродовж всього періоду застосування ч. 3 ст. 6 Закону.

На такому змістовому наповненні положень ч. 3 ст. 6 Закону наголошувалось, зокрема, у підготовленому Організацією економічного співробітництва та розвитку Огляді конкурентного права та політики в Україні 2008 року: *«дане положення не створює презумпції, що свідомий паралелізм передбачає узгоджені дії, але дозволяє встановити порушення, коли економічний аналіз свідчить, що таку поведінку можна пояснити лише змовою»*.

Такий підхід до розмежування узгоджених дій, кваліфікованих за ч. 3 ст. 6 Закону та самостійних дій учасників ринку у формі паралельної поведінки, характерний для всіх держав з розвинутим конкурентним законодавством і практикою та відображений, зокрема, у багатьох рішеннях Суду ЄС, зокрема:

- *«Паралельна поведінка не може розглядатися в якості підтвердження координації, крім випадків коли координація становить єдине переконливе пояснення такої поведінки. Треба враховувати, що хоча стаття 81 Угоди про функціонування Європейського Союзу забороняє будь-які форми змови, що спотворюють конкуренцію, це не позбавляє бізнес операторів права розумно пристосовуватися до існуючої та очікуваної поведінки своїх конкурентів»*.¹⁰;
- *«Необхідно розрізняти випадки, коли компанія вжила справді односторонніх заходів, і, отже, без прямої чи непрямої участі іншого підприємства, та випадки, в яких узгоджений характер дій є просто очевидним. В той час, як перші не підпадають під дію [Статті 81 (1)] Договору, останні слід розглядати як виявлення угоди між суб'єктами господарювання і на них може поширюватися ця стаття*.¹¹

Віднесення ж у п. 12.3 та п. 12.3.1 Роз'яснень щодо штрафів антиконкурентних узгоджених дій за ч. 3 ст. 6 Закону до окремого виду порушення, відмінного від вказаного у п.12.1, посилює ризики вказаної його помилкової інтерпретації.

Враховуючи викладене, з метою підвищення правової визначеності та запобігання помилковому тлумаченню ч. 3 ст. 6 Закону, Комітет АПУ пропонує виключити з п. 12.3 Роз'яснень щодо штрафів посилання на ч. 3 ст. 6 Закону, і додати таке посилання у п. 12.1 вказаних Роз'яснень.

4. До п. 12.3.4 Роз'яснень щодо штрафів

Роз'ясненням щодо штрафів у випадку порушень у вигляді концентрації без дозволу АМКУ (за відсутності негативних наслідків для конкуренції) передбачено надзвичайно широкий діапазон можливого початкового розміру штрафу – від 30 тисяч НМДГ до 5% доходу на

⁹ Див. Коментар до закону України «Про захист економічної конкуренції» на підставі порівняльного аналізу з правилами конкуренції Європейського Союзу, п. 17 коментаря до ст. 5 Закону. П. 8 Постанови Пленуму ВГСУ № 15 від 26.12.2011.

¹⁰ Спільні справи C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, і C-117/85 та C-125/85 до C-129/85 Ahlström Osakeyhtiö та інші проти Комісії [1993] ECR I-1307.

¹¹ Рішення Суду від 6 січня 2004 року – Спільні справи C-2/01 P та C-3/01 P Bundesverband der Arzneimittel-Importeure eV та Комісія проти Bayer.

здіяному порушенням ринку, за час від вчинення порушення до звернення до АМКУ заявою про надання дозволу або усунення наслідків порушення.

Але такий підхід не забезпечує належного рівня правової визначеності щодо пропорційності рівня юридичної відповідальності характеру порушення та не сприяє ефективній реалізації інших вказаних у Роз'ясненнях щодо штрафів принципів. Також, умови щодо (i) звернення із заявою чи (ii) усунення наслідків порушення видаються зайвими для визначення початкового розміру штрафу, оскільки порушення полягає у не виконанні (не дотриманні) публічно-правового дозвільного порядку здійснення концентрації та має формальний склад (тобто, таке порушення не є триваючим). Скоріше, обставина щодо подання заяви та інформації для аналізу впливу концентрації на конкуренцію на ринку (яка в такому випадку не розглядається за правилами дозвільного порядку, а у режимі справи про порушення) мала би розглядатись як форма сприяння розгляду справи та пом'якшуюча обставина. Що стосується усунення наслідків порушення, то, враховуючи формальний склад порушення, воно не передбачає і не має наслідків.

Враховуючи викладене, Комітет АПУ пропонує передбачити більш чіткі критерії визначення початкового розміру штрафу за вказаний вид порушення.

5. До п. 17 Роз'яснень щодо штрафів

Пунктом 17 Роз'яснень щодо штрафів передбачений невиключний перелік пом'якшуючих обставин, що повинні враховуватись АМКУ при визначенні розміру штрафу. З цього приводу Комітет АПУ просить звернути увагу на таке.

Забезпечення дотримання правил конкуренції неможливе без примусових заходів впливу АМКУ. Разом із тим, АМКУ докладає багато зусиль для адвокатування конкуренції, що включає, серед іншого, поширення в суспільстві цінностей і переваг добросовісної конкуренції, сприяння дотриманню правил конкуренції завдяки повазі до таких правил та впровадженню суб'єктами господарювання таких внутрішніх процедур прийняття управлінських рішень, які спряють забезпеченню відповідності їх поведінки правилам добросовісної конкуренції.

Впровадженню таких процедур забезпечення відповідності безумовно сприятиме така правозастосовна політика АМКУ, яка буде враховувати наявність таких процедур та заохочувати їх запровадження, що дозволить підвищити загальний рівень культури конкуренції та правової культури у бізнес середовищі, підвищити ефективність ринків та вигоди споживачам. Подібна правозастосовна політика притаманна, зокрема, Великобританії, Франції, Італії, Канаді, Австралії, Сінгапуру, конкуренційне законодавство яких передбачає можливість зменшення розміру штрафу за наявності ефективної комплаєнс програми.

Враховуючи викладене, Комітет АПУ пропонує включити до передбаченого п. 17 Роз'яснень щодо штрафів переліку пом'якшуючих обставин існування у суб'єкта господарювання фактично діючої програми антимонопольного комплаєнсу (за винятком порушень, передбачених пунктом 12.1 Роз'яснень щодо штрафів).

Для того, щоб наявність програми антимонопольного комплаєнсу, як пом'якшуюча обставина, сприяла впровадженню ефективних програм комплаєнсу, доцільно визначити вимоги до неї, які можуть мати документальне підтвердження, зокрема: затвердження такої програми вищим або виконавчим органом управління суб'єкта господарювання, періодичне (щонайменше раз на рік) вжиття заходів, які забезпечують обізнаність працівників про вимоги законодавства про захист економічної конкуренції та необхідність

дотримання ними програми антимонопольного комплаєнсу на всіх рівнях організації, зокрема, завдяки:

- участі керівництва у застосуванні програми антимонопольного комплаєнсу;
- визначенню відповідальної особи за реалізацію програми антимонопольного комплаєнсу;
- реально працюючому механізму ідентифікації, оцінки та усунення ризиків порушення законодавства про захист економічної конкуренції з урахуванням специфіки ринків або галузі;
- проведення навчань працівників із правил конкуренції та порядку виконання програми антимонопольного комплаєнсу;
- запровадження стимулів для дотримання програми антимонопольного комплаєнсу та дисциплінарних санкцій за її порушення;
- ефективний та регулярний моніторинг щодо дотримання програми антимонопольного комплаєнсу та перегляд для її вдосконалення.

Сподіваємось, що надані пропозиції будуть розглянуті АМКУ та сприятимуть удосконаленню правозастосовних підходів органів АМКУ і підвищенню рівня правової визначеності у відносинах, пов'язаних із захистом економічної конкуренції.

**З повагою,
Голова Комітету АПУ
з конкуренційного права**

О.В. Вознюк